

<http://doi.org/10.22133/mtlj.2023.403503.1222>

Principles, Approaches and Framework for Agile Regulation

Hassan Yeganeh^{1*}, Najla Mohaghegh², Fatemeh Famil Saedian³

¹ Assistant Prof, Strategic Studies and Digital Economy Center, ICT Research Institute, Tehran, Iran.

² MA. in Strategic Studies and Digital Economy Center, ICT Research Institute, Tehran, Iran.

³ MA. in Strategic Studies and Digital Economy Center, ICT Research Institute, Tehran, Iran.

Article Info

Abstract

Original Article

Received:

26-6-2023

Accepted:

13-8-2023

Keywords:

Agile Regulation

Collaborative Governance

Regulatory Sandbox

Outcome-Focused

Regulation

The Agile principal-based regulation is necessary for adaptation to rapid technology changes. The fast-paced progress in digital technology can be a challenge to traditional regulation which is often process-based and consultative. These challenges require regulatory actions that minimize the risk and while being agile enough to allow research, innovation and technology diffusion to continue. Agile regulation offers advantages such as information capabilities and industry communication improvement, cost reduction and performance and efficiency increase. In this paper, tools for agile governance and regulation are introduced, and some approaches for expanding regulation beyond the governance and the key principles for agile regulation are discussed. Further, the important issues of agile regulation such as joint-up regulation, outcome-focused regulation and international cooperation are discussed and regulation management approaches to ensure suitability for the future. Finally, based on the findings of this research, we propose an agile regulatory framework for Iran. This proposed framework can play an important role in organizing the regulation of the digital economy and determining the connections between its parts.

*Corresponding author

e-mail: yeganeh@itrc.ac.ir

How to Cite:

Yeganeh, H., Mohaghegh, N., & Famil Saedian, F. (2024). Principles, Approaches and Framework for Agile Regulation. *Modern Technologies Law*, 5(9), 1-15.

Published by University of Science and Culture <https://www.usc.ac.ir>

Online ISSN: 2783-3836

حقوق فناوری‌های نوین

<http://doi.org/10.22133/mtlj.2023.403503.1222>

ارائه اصول، رویکردها و چهارچوب تنظیمگری چابک

حسن یگانه^۱، نجلا محقق^۲، فاطمه فامیل سعیدیان^۳

^۱ استادیار، مرکز مطالعات راهبردی و اقتصاد دیجیتال، پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات، تهران، ایران.

^۲ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، مرکز مطالعات راهبردی و اقتصاد دیجیتال، پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات، تهران، ایران.

^۳ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد، مرکز مطالعات راهبردی و اقتصاد دیجیتال، پژوهشگاه ارتباطات و فناوری اطلاعات، تهران، ایران.

چکیده

اطلاعات مقاله

به‌منظور انطباق با تغییرات سریع فناوری‌ها، به تنظیمگری چابک و مبتنی بر اصول نیاز است. پیشرفت سریع در فناوری‌های دیجیتال تنظیمگری سنتی را، که اغلب به‌طور هدفمند فرایندمحور و مشورتی است، به چالش می‌کشد. این مسائل مستلزم اقدامات تنظیمگری است که خطرات را به حداقل می‌رساند و درعین حال، به اندازه کافی چابک هست تا تحقیقات، نوآوری و انتشار فناوری ادامه یابد. مزایای تنظیمگری چابک عبارت‌اند از: بهبود توانایی اطلاعاتی و ارتباط با صنعت، کاهش هزینه‌ها و افزایش کارایی. در این مقاله، به واری‌های ابزارهایی برای تنظیمگری و حکمرانی چابک و رویکردهایی برای گسترش تنظیمگری فراتر از حاکمیت پرداخته شده و اصول اصلی تنظیمگری چابک ارائه شده است. در ادامه، مباحث مهم رویکرد تنظیمگری چابک از جمله مقررات به‌هم‌پیوسته، مقررات متمرکز بر نتیجه و همکاری‌های بین‌المللی و نیز رویکردهای مدیریت تنظیمگری برای اطمینان از تناسب برای آینده بررسی شده است و در نهایت براساس یافته‌های حاصل، چهارچوب تنظیمگری چابک برای کشور پیشنهاد می‌دهیم. این چهارچوب پیشنهادی ممکن است در سازمان‌دهی تنظیمگری اقتصاد دیجیتال و تعیین ارتباطات میان بخش‌های آن، نقشی مهم ایفا کند.

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۲/۴/۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۵/۲۲

واژگان کلیدی:

تنظیمگری چابک

حکمرانی مشارکتی

سندباکس‌های تنظیمگری

تنظیمگری متمرکز بر نتیجه

*نویسنده مسئول

رایانامه: yeganeh@itrc.ac.ir

نحوه استناددهی:

یگانه، حسن، محقق، نجلا، و فامیل سعیدیان، فاطمه (۱۴۰۳). ارائه اصول، رویکردها و چهارچوب تنظیمگری چابک. حقوق فناوری‌های نوین، ۵(۹)، ۱-۱۵.

ناشر: دانشگاه علم و فرهنگ <https://www.usc.ac.ir>

شاپای الکترونیکی: ۲۷۸۳-۳۸۳۶

امروزه اقتصاد دیجیتال، رشد سریع فناوری و حوزه‌های میان‌رشته‌ای، علاوه بر ایجاد نیازهای جدید در تنظیمگری بخش ICT، همکاری میان تنظیمگری سایر حوزه‌ها را ضروری ساخته و نسل جدیدی را در مقررات‌گذاری به وجود آورده است. تنظیمگری اقتصاد دیجیتال نیازمند ابزارهای تنظیمگری مدرن است. رشد پیوسته فناوری‌ها اهمیت مقررات‌گذاری انعطاف‌پذیر و چابک را برای زیست‌بوم دیجیتال افزایش داده است. تنظیمگری چابک مفهومی است که با توجه به این تغییرات مطرح شده و نهاد تنظیمگر را قادر ساخته تغییرات جدید را دنبال کند و از ابزارهای قانون‌گذاری و نظارتی جدید برای برقراری محیطی امن در اقتصاد دیجیتال و مقررات‌گذاری مدرن بهره‌مند شود.

براساس تعریف سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی (OECD) مقررات چابک شامل الگوهای حکمرانی جامع‌تر، باز، فراگیر، سازگارتر و هماهنگ‌تر برای افزایش انعطاف‌پذیری سیستمی از طریق ایجاد امکان توسعه مقررات چابک، مستقل از فناوری و سازگار است که از حقوق اساسی، ارزش‌های دموکراتیک و حاکمیت قانون حمایت می‌کند.

تنظیمگری چابک شامل تجزیه و تحلیل و اظهارنظر عمومی درخصوص مسائل تازه و نوظهور است و شامل نمونه‌هایی از راهبردهایی نوآورانه‌ای (مانند سندباکس‌های تنظیمگری) است که تنظیمگرها می‌توانند آن‌ها را به کار گیرند (Desjardins, 2021). هدف از تنظیمگری چابک برآوردن نیازهای عمومی در محیطی پویا و سریع است. در پیاده‌سازی مفهومی چابکی، تأکید بیشتر بر همسویی راهبرد، سازمان‌دهی و پیاده‌سازی است؛ یعنی اصول جدید، اما ادغامشان تکرارپذیر است.

از سوی دیگر، حکمرانی چابک به منزله چارچوبی یکپارچه توصیف می‌شود که در آن سیاست‌ها، مقررات و برنامه‌ها را می‌توان در تمامی سطوح حکمرانی ایجاد و اجرا کرد تا شایستگی بیشتری ایجاد کند، ارزش عمومی افزایش یابد و در نتیجه اعتماد عمومی بیشتر شود (World Economic Forum, 2020). با اجرای اصول و شیوه‌های چابک پیشنهادی انتظار می‌رود نهادها پیش‌بینانه‌تر و آینده‌نگرتر، مبتکرانه و آزمایشی‌تر، مبتنی بر داده، پاسخ‌گو و شفاف عمل کنند. همچنین انتظار می‌رود که نهادها از چهارچوب مقررات‌گذاری چابک در انجام مأموریت‌های عمومی و حیاتی خود استفاده کنند.

۱. روش تحقیق و اهداف

مقاله حاضر، براساس روش توصیفی-تحلیلی سعی کرده مفاهیم تنظیمگری و حکمرانی چابک را براساس ادبیات خارجی موجود تعریف کند. از اهداف این پژوهش، طرح برخی از مهم‌ترین چالش‌های موجود، بیان اصول اساسی و مزایای احتمالی پیاده‌سازی این رویکرد است. این مقاله ضمن بررسی مفهوم تنظیمگری و حکمرانی چابک، اهمیت و ضرورت تحقیق در این حوزه را مطرح می‌کند و سپس به معرفی حکمرانی چابک می‌پردازد. در مبحث حکمرانی چابک مشکلات جدید حکمرانی و تنظیمگری و روش‌های حکمرانی چابک بررسی می‌شوند. در بخش بعد، ابزارهای تنظیمگری چابک معرفی می‌شوند. این ابزارها در راستای بهبود روش‌های حاکمیتی و تنظیمگری موجود از طریق اصلاحات گسترده عمل می‌کنند. در بخش ششم، اصول اصلی تنظیمگری چابک می‌پردازد و در ادامه مباحث مهم رویکرد تنظیمگری چابک بررسی می‌شود. برای اطمینان از مناسب بودن مقررات وضع شده برای آینده، رویکردهای مدیریت تنظیمگری مطرح می‌شود که شامل ده رویکرد بنیادین در این حوزه است. در پایان، براساس مطالب ارائه شده و یافته‌های این پژوهش، چارچوبی برای تنظیمگری چابک ارائه خواهد شد.

۲. اهمیت و ضرورت تحقیق

مفاهیم بنیادی عملکرد تنظیمگری برای مدیریت مشکلات سرعت و هماهنگی و مسئولیت، که انقلاب صنعتی چهارم معرفی می‌کند، ضروری هستند، اما کافی نیستند.

سرعت تغییرات فناوری‌ها و بخش فاوا رگولاتورها را دائماً با چالش‌های جدیدی با دامنه متفاوت در بخش‌های متفرقه، از جمله محافظت از اطلاعات و حریم خصوصی، پیامدهای هوش مصنوعی (AI) و موارد دیگر - رویه‌رو می‌کند. امروزه نوآوری سریع‌تر از تنظیمگری است و لازم است نهادهای تنظیمگر خود را با سرعت فناوری‌ها و تحول دیجیتال همگام کنند (Houlin, 2020). همچنین بخش‌هایی مانند محتوا و پلتفرم‌ها و زیرساخت نیز با مسائل مهمی در حوزه تنظیمگری مواجه‌اند که از آن جمله می‌توان به فقدان سازوکارهای تعامل با پلتفرم‌ها و تولیدکنندگان محتوای جهانی، فقدان سازوکارهای تعامل مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان محتوا، فقدان قانونی انحصاری برای حوزه محتوای دیجیتال، وجود بازارهای انحصاری، کاستی‌های ابزارهای هویت‌سنجی کاربران و... اشاره کرد^۱ (طباطبانیان و همکاران، ۱۳۹۹).

بدین ترتیب، ضرورت نوع جدیدی از حکمرانی و تنظیمگری مانند حکمرانی و تنظیمگری چابک و همکارانه برای مقابله با این مسائل مطرح می‌شود. تمرکز فناوری چابک بر نتایج به‌جای قوانین، پاسخ به تغییر به‌جای پیروی از یک برنامه، تشویق مشارکت گسترده‌تر به‌جای کنترل و پرورش خودتنظیمگری به‌جای حکمرانی متمرکز است. تنظیمگرهای چابک بر آینده و بر نتایج تمرکز کرده و نقش صنعت و سایر حوزه‌ها را در اداره نوآوری و بهره‌وری فناوری برای نظارت بر نتایج و مداخله در صورت نیاز تشخیص می‌دهند. چنین تنظیمگرهایی در سراسر مرزهای نهادی، منطقه‌ای و بین‌المللی همکاری می‌کنند تا اطمینان حاصل کنند که قوانین تعامل‌پذیرند و با خطرات می‌توان به‌طور مشترک مقابله کرد. این رویکرد چابک‌تر به مقررات از اصول عملکرد تنظیمگری خوب، مانند عدالت، تناسب و بازبودن پشتیبانی می‌کند، اما ممکن است با برخی از ابزارهای استفاده‌شده مغایر باشد. در یک الگوی چابک، ارزیابی تأثیر تنظیمگری و مشاوره با ذی‌نفعان صرفاً الزامات ثابتی نیستند که باید در یک مقطع زمانی انجام شوند، بلکه تکنیک‌هایی هستند که برای اطلاع از انطباق مداوم رویکرد تنظیمگری استفاده می‌شوند (World Economic Forum, 2020).

۳. تنظیمگری چابک؛ حکمرانی چابک

بنابر تعریف سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، مقررات چابک شامل الگوهای حکمرانی جامع‌تر، باز، فراگیر، سازگارتر و هماهنگ‌تر برای افزایش انعطاف‌پذیری دستگاهی از طریق ایجاد امکان توسعه مقررات چابک، مستقل از فناوری و سازگار است که از حقوق اساسی، ارزش‌های دموکراتیک و حاکمیت قانون حمایت می‌کند. تنظیمگری چابک به‌منزله روشی برای تسهیل روند تنظیمگری به‌منظور همگام‌شدن با سرعت رشد فناوری، با استفاده از راهبردهای نوآورانه (مانند سند باکس‌های تنظیمگری) و تجزیه و تحلیل و اظهارنظر عمومی درخصوص چالش‌های تازه و نوظهور، بر رشد بازار از طریق حفظ رقابت، محافظت از مصرف‌کننده و تقویت همکاری بین نهادهای تنظیمگری مستقل تأکید دارد.

اصول نه‌گانه تنظیمگری چابک (که در بخش‌های بعدی به تفصیل شرح داده خواهند شد) عبارت‌اند از: درک شرایط متغیر خارجی و نیازهای اجتماعی، اقتصادی و محیطی در حال تحول؛ تفکر یکپارچه درباره‌ی چگونگی دستیابی به بهترین اهداف تنظیمگری؛ ترکیب روش‌های نوآورانه به‌منظور رفع نیازهای اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی؛ همکاری در مراحل اولیه و در طول مسیر توسعه مقررات؛ ایجاد تیم‌های کوچک و درعین حال فراگیر برای مدیریت فرایند توسعه تنظیمگری؛ مشاهده کار و گردش کار با تدوین مقررات؛ خودکارسازی فرایندها و استفاده از ابزارهای فناوری‌های نوین؛ پردازش موازی فعالیت‌ها؛ تقویت یادگیری مستمر درباره‌ی تأثیرات تنظیمگری و فرایندهای داخلی که به‌منزله راهنمایی برای طراحی و تدوین الگوهای تنظیمگری چابک در کشورهای مختلف استفاده می‌شود.

همچنین حکمرانی چابک فعالانه به شکل‌دهی و هدایت نحوه تأثیرگذاری فناوری‌ها در مردم و جوامع به‌طور انعطاف‌پذیر از طریق فرایندی تکرارپذیر کمک می‌کند. سرعت، گستره، مقیاس و ماهیت سیاسی انقلاب صنعتی چهارم و خواسته‌های ما مبنی بر این‌که تأثیرش انسان‌محور باشد همگی دلایلی هستند که ما به حکمرانی چابک نیاز داریم.

۱. سند توسعه زیست‌بوم کسب و کارهای پلتفرمی (۱۳۹۶).

دلایل نیاز به حکمرانی چابک بدین‌قرارند:

- ۱) اذعان به این‌که تغییرات و اختلالات بسیار سریع‌تر و پیچیده‌تر از قبل هستند و ما را مجبور می‌کنند که در فرایندهای سیاستی خود تجدید نظر و طراحی مجدد داشته باشیم؛
- ۲) صریح‌بودن درباره ماهیت سیاسی فناوری‌ها به ما کمک می‌کند که حکمرانی چابک را در حوزه فناوری‌های نوظهور و کاربردهای آن برجسته کنیم. این امر شامل شناسایی محل و چگونگی شکل‌گیری ارزش‌ها در توسعه و استفاده از فناوری‌ها و تعیین چارچوب‌های سیاسی بهینه برای ادغام ارزش‌ها در هر دو حوزه است؛
- ۳) قراردادن ارزش‌هایی که منافع و رفاه اجتماعی را به‌منزله اولویت‌های حکمرانی ارتقا می‌دهند، می‌توانند توسعه و استفاده از فناوری‌های نوظهور و افرادی را که از آن‌ها سود می‌برند هدایت کنند.

هدف حکمرانی چابک تغییر شیوه‌ای است که در آن سیاست‌ها در انقلاب صنعتی چهارم تولید، بررسی و اجرا می‌شوند. با فراهم‌کردن این شرایط انتظار می‌رود حکمرانی برای همگام‌شدن با تغییرات سریع جامعه، که با توسعه سریع و استقرار فناوری‌های نوظهور به طرز چشمگیری هدایت می‌شود، چابک‌تر شود. سیاست‌گذاران باید در شکل‌دهی به این تحولات فعال‌تر باشند. تفاوت بین روش‌های سیاست‌گذاری مبتنی بر برنامه و مفهوم حکمرانی چابک به تغییر ارزشی که بر حساسیت زمانی گذاشته می‌شود مربوط می‌شود. حکمرانی چابک سرعت را در قبال وظیفه فرایندهای حاکمیت عمومی و خصوصی برای توانمندسازی و محافظت از افرادی که به آن‌ها خدمت می‌کنند، برتری نمی‌دهد.

درواقع چابکی همچنین سیاست‌گذاری فراگیرتر و «انسان‌محور» را با درگیرکردن ذی‌نفعان بیشتر در فرایند و اجازه‌دادن به تکرار سریع برای برآورده‌کردن نیازهای افراد تحت حاکمیت امکان‌پذیر کند. همچنین حکمرانی چابک می‌تواند با ایجاد سازوکارهایی برای نظارت مداوم و «ارتقا»ی سیاست‌های حاکم بر فناوری‌های نوظهور و همچنین با به‌اشتراک گذاشتن حجم کار با بخش خصوصی و جامعه مدنی برای حفظ کنترل‌ها و تعادل‌های مربوطه پایداری بلندمدت را تضمین کند (Njoroge, 2021؛ رفسنجانی‌نژاد؛ ۱۳۹۸).

۱-۳. چالش‌های جدید حکمرانی و تنظیمگری

سرعت، وسعت و پیچیدگی انقلاب صنعتی چهارم چالش‌های جدیدی را برای حکمرانی و به ویژه قوانین و مقررات داشته است:

چالش مسئولیت	چالش هماهنگی	چالش سرعت
• تنظیمگران می‌توانند برای واگذاری مسئولیت مدیریت ریسک‌ها به بازیگران مختلف در محیط‌های پویا و پیچیده مشکل داشته باشند	• ممکن است قانون‌گذاران برای پاسخ‌گویی به نوآوری‌هایی که پیامدهای آن تاحدی خارج از حوزه قضایی بخشی یا جغرافیایی آن‌هاست و نیاز به هماهنگی با دیگران دارد مشکل داشته	• ممکن است مقررات برای همگام‌شدن با سرعت ظهور ایده‌ها، محصولات و الگوهای کسب‌وکار جدید مشکل داشته باشند.

شکل ۱: چالش‌های جدید حکمرانی و تنظیمگری

برای آشکارکردن پتانسیل انقلاب صنعتی چهارم و شکل‌دادن آن به‌گونه‌ای که از شهروندان محافظت کند و ارزش‌های آن‌ها را منعکس کند، رویکرد چابک‌تری برای مقررات لازم است (OECD, 2021).

۲-۳. روش‌های حکمرانی چابک

چابکی در حکمرانی را می‌توان با رویکردهای گوناگون فعال کرد. تفکر سیستمی و تفکر طراحی (توسعه ایده‌های اجتماعی معنادار و هدفمند با تکیه بر خلق مشترک^۱) دو روشی هستند که توانایی خود را برای مقابله با پیچیدگی، اولویت‌بندی مسائل، ادغام دیدگاه‌های انسان‌محور و درک نمونه‌سازی اولیه سیاست‌ها نشان داده‌اند. با توجه به این‌که از دولت‌ها اغلب به دلیل واکنش کند به نوآوری‌های فناوری انتقاد می‌شود، بازنگری این رویکرد به‌منزله رویکردی که به دنبال هدایت سرعت تغییر از طریق سیاست‌گذاری سازگار، انسان‌محور، فراگیر و پایدار است، یک تغییر مفهومی مهم به سمت طراحی سیاست ارزش‌محور بلندمدت از طریق تفکر سیستمی و طراحی به‌شمار می‌رود. تفکر سیستمی و طراحی به‌منزله روش‌های اساسی در پیکربندی مجدد سیاست‌گذاری در انقلاب صنعتی چهارم دست‌به‌دست هم می‌دهند.

استفاده از سیستم‌ها و فرایندهای تفکر طراحی، سیاست‌گذاری چابک را از طریق گسترش دامنه ذی‌نفعان مورد مشورت در توسعه سیاست‌ها تقویت می‌کند. این امر همچنین توسعه سیاست متمرکز را بر روی کاربر نهایی تشویق می‌کند، که نیاز به مقررات پیچیده را کاهش می‌دهد. اتخاذ رویکردهای سیستمی و تفکر طراحی باعث تسریع تغییر از برنامه‌ریزی و کنترل به پایلوت و اجرای سیاست‌ها برای دریافت بازخورد و تکرار می‌شود. بدین ترتیب، امکان پیاده‌سازی یک فرایند ارزیابی به‌موقع و پویا برای مقررات جدید و موجود با فراهم کردن فرصتی برای ذی‌نفعان برای به‌اشتراک گذاشتن نگرانی‌ها و نیازهای در حال تحول خود به‌صورت مداوم فراهم می‌شود.

۳-۳. ابزارهایی برای حکمرانی چابک

هدف از حکمرانی به شیوه‌ای پویاتر و چابک‌تر به دو صورت مفهوم‌سازی می‌شود:

- ۱) تلاش برای کارکردن حول محور ساختارهای حاکمیتی موجود و تلاش برای تغییر خود سیستم سیاست‌گذاری فعلی، از طریق بهینه‌سازی چابک، آزمایش و راه‌حل‌های ساختارها و نهادهای حاکمیتی موجود؛
- ۲) اصلاحات گسترده و همه‌جانبه در نهادهای حاکمیتی موجود، تغییر تصمیم‌گیران، اصلاح نحوه اتخاذ آن تصمیم‌ها و خلق منابع جدید سازمان برای حکمرانی به‌صورتی که ساختاری چابک‌تر و انسان‌محور داشته باشند. تعداد کمی از دولت‌ها، در صورت وجود، قادر به اجرای این رویکرد شده‌اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۲: ابزارهای حکمرانی چابک

در ادامه درخصوص راه‌حل‌های حکمرانی چابک (شکل ۲) توضیحات مختصری ارائه شده است.

۱) آزمایشگاه‌های سیاست‌گذاری^۱

آزمایشگاه‌های سیاست‌گذاری به‌دنبال آوردن تکنیک‌های جدید سیاست‌گذاری به ارگان‌های دولتی، کمک به طراحی خدمات عمومی با تمرکز بر کاربران نهایی و استفاده از تجزیه و تحلیل داده‌ها و ابزارهای دیجیتال جدید برای تقویت توسعه سیاست‌ها هستند.

۲) سندباکس‌های تنظیمگری

سندباکس‌های تنظیمگری فضاهای امنی برای شرکت‌ها هستند تا محصولات، خدمات و الگوهای تجاری نوآورانه را بدون نیاز به غلبه بر موانع قانونی و مالی عادی (یعنی صدور مجوز) در فعالیتهای مدنظر آزمایش کنند. دولت‌ها از این سندباکس‌ها برای تشویق نوآوری با اتخاذ چارچوب‌ها و فرایندهای تنظیمگری انعطاف‌پذیر استفاده می‌کنند. سندباکس‌ها معمولاً به یک صنعت یا فناوری خاص محدود می‌شوند یا برای آزمایش محصولات و فرایندهای نوآورانه محدودیت زمانی دارند. سندباکس‌های تنظیمگری به سیاست‌گذاران اجازه می‌دهند که توسعه، استقرار و پیامدهای نوآوری را در محیطی کنترل‌شده نظارت کنند که به اطلاع‌رسانی سیاست‌های حاکمیتی لازم کمک می‌کند (OECD, 2020).

۳) افزایش چابکی با استفاده از فناوری

معرفی فناوری‌های نوظهور مانند بلاکچین به فرایندهای حاکمیتی موجود می‌تواند فرایندهای چابک‌تر، توزیع‌شده و شفاف‌تر را فعال کند.

۴) ترویج نوآوری راهبردی

ادغام فرایندهای همسو با اصول حکمرانی چابک می‌تواند امکان گسترش و مقیاس نوآوری‌ها را فراهم کند.

۵) سیاست‌گذاری جمع‌سپاری‌شده^۲

در تلاش برای متوقف کردن کاهش اعتماد عمومی به دولت‌ها و ایجاد یک فرایند فراگیرتر و مشارکتی قوانین، برخی از قانون‌گذاران ایده قانون‌گذاری جمع‌سپاری را معرفی می‌کنند. جمع‌سپاری در سیاست‌گذاری یک رویه دولتی باز است که هدفش مشارکت دادن شهروندان در

1. Policy lab
2. crowd-sourced

فرایندهای دموکراتیک است و همچنین شفافیت را در سطوح مختلف به دولت القا می‌کند. رویه‌های دولت باز بر اصول حکمرانی خوب از جمله فراگیربودن، پاسخ‌گویی و شفافیت تأکید دارند.

(۶) ترویج همکاری بین تنظیمگران و نوآوران

طرح‌های معامله نوآوری از طریق کمیسیون اروپا به نوآوران کمک می‌کند تا با کوتاه‌کردن زمان بین مرحله ایده و ارائه نوآوری به بازار، موانع قانونی را برطرف کنند. این طرح همچنین به دنبال این است که گلوگاه‌های تنظیمگری را مشاهده‌پذیر کند و به اقدامات احتمالی بیشتر برای رسیدگی به موانع رویه‌ای یاری رساند (Hernández & Amaral, 2022).

(۷) به اشتراک‌گذاری داده‌های عمومی و خصوصی

شرکت‌های خصوصی می‌توانند با بازکردن داده‌های خصوصی خود به نفع جامعه در آنچه GovLab مشارکت داده‌ها می‌نامد، در سیاست‌ها تأثیر بگذارند. در این شکل جدید از همکاری، ذی‌نفعان از بخش‌های مختلف داده‌های خود را برای خلق ارزش عمومی مثبت مبادله می‌کنند. ارتباط بین سیستم‌های فناوری اطلاعات خصوصی و عمومی ایجاد می‌شود که امکان تصمیم‌گیری دقیق‌تر و سریع‌تر حکمرانی را فراهم می‌کند.

۴. گسترش فناوری فراتر از حاکمیت

اگر دولت دیگر نمی‌تواند به تنهایی حکمرانی کافی بر فناوری‌های نوظهور در انقلاب صنعتی چهارم ارائه دهد، در آن صورت باید منابع جدیدی از قدرت برای اداره این فناوری‌ها به وجود آید. برای گسترش حکمرانی، به الگوهای جدید حکمرانی مشارکتی دولتی - خصوصی فراتر از نهادهای موجود بخش عمومی نیاز است.

شکل ۳: گسترش تنظیمگری فراتر از حاکمیت

(۱) خودتنظیمی صنعت:

نمونه مهم حاکمیت بخش خصوصی بر فناوری‌های نوظهور از طریق خودتنظیمی صنعت ارائه می‌شود. این روش ممکن است اشکال گوناگونی داشته باشد؛ از تنظیم بازار مانند کنترل قیمت، شرایط ورود به بازار، الزامات محصول و شرایط استاندارد قرارداد گرفته تا تعهدات

اجتماعی مانند کنترل‌های زیست‌محیطی، مقررات ایمنی یا الزامات تبلیغاتی و برجسب‌گذاری. خودتنظیمی ویژگی‌های بسیاری دارد که آن را چابک‌تر از قوانین رسمی می‌کند.

۲) ابرتنظیمگرها:

مفهوم ابرتنظیمگر برای «قوانین و مقررات ارائه‌شده به‌دست تنظیمگران خصوصی رقابتی که در صورت لزوم تنظیمگران عمومی بر آن نظارت می‌کنند» به‌کار می‌رود، «رویکردی که بدون روی آوردن به خودتنظیمی از مزایای تنظیمگری خصوصی استفاده می‌کند.» در نتیجه پلتفرم‌های فناوری باید نقش فعال‌تری در مدیریت حاکمیت خارجی سیستم‌های خود ایفا کنند. تنظیمگرهای خصوصی مانند نهادهای استاندارد، کنسرسیوم‌ها و اتحادیه‌هایی که بر روی پروتکل‌های الگوریتم هوش مصنوعی و استانداردهای اتصال اینترنت اشیا کار می‌کنند، براساس این درک که استانداردها و قابلیت همکاری برای درک تأثیر اقتصادی و اجتماعی فناوری‌های جدید ضروری است، به‌سرعت در حال ظهورند.

۳) تعیین استانداردهای اخلاقی^۲

رهبران صنعت خواستار اتخاذ اصول اخلاقی‌ای هستند که تحقیقات و فعالیت‌های صنعتی را هدایت کند. نمونه‌هایی از این طرح‌ها شامل توسعه اصول هوش مصنوعی آسیلومار^۳ است که برای هدایت توسعه صنعت هوش مصنوعی طراحی شده است که در حال حاضر ۳۸۰۰ رهبر صنعتی مشترک دارد. مجمع جهانی اقتصاد این شبکه‌های چندذی‌نفعی خاص را، که به‌طور پویا کارشناسان را از بخش‌ها و مؤسسات مختلف با هم ادغام می‌کنند، شبکه‌های پروتکل دیجیتال می‌نامد. هدف هر شبکه توسعه پروتکل‌های عملی است؛ یعنی راه‌حل‌های عملی که به شکاف حاکمیتی خاص در قالب چهارچوب یا استاندارد غیررسمی، شامل مشخصات دقیق، فرایندهای عملیاتی، دستورالعمل اجرایی، ابزار تأیید، روش‌های نگهداری، و/یا مکانیسم‌های حل اختلاف رسیدگی می‌کند.

۴) ایجاد اکوسیستم‌های حکمرانی مشارکتی^۴

هنگامی که مشاغل نقش خود را در جامعه افزایش دهند، ممکن است اشکال جدیدی از چارچوب‌های حکمرانی (به‌منزله محصولی جانبی) ظاهر شوند.

۵) ایجاد شفافیت و اعتماد در نوآوری فناوری

در محیطی که رازداری در الگوریتم‌ها و داده‌ها منبع مهمی از مزیت رقابتی است، توسعه زیرساخت‌ها و پروتکل‌های فناوری اطلاعات ابزاری اصلی برای توسعه اصول حاکمیتی است؛ زیرا آن‌ها به‌منزله استانداردها و گواهینامه‌های فناوری اطلاعات باز و مستقل از فروشنده^۵ تلقی می‌شوند. گروه باز کنسرسیومی جهانی است که دستیابی به اهداف تجاری را از طریق استانداردهای فناوری اطلاعات امکان‌پذیر می‌کند (World Economic Forum, 2018).

۵. اصول اصلی تنظیمگری چابک

تنظیمگری چابک شامل نه اصل اساسی است که در ادامه بیان می‌شود.

1. Super regulators
2. Setting ethical standards
3. Asilomar
4. Creating collaborative governance ecosystems
5. vendor-neutral

یگانه و همکاران / ارائه اصول، رویکردها و چارچوب تنظیمگری چابک

جدول ۱: اصول اساسی تنظیمگری چابک (DeSeve, 2022; OECD, 2021).

تعریف	اصل اساسی تنظیمگری چابک
<p>۱. پذیرش طرز فکر چابکی که تغییرات لازم را دربر می‌گیرد و به‌سرعت با شرایط نوظهور سازگار می‌شود.</p> <p>۲. انجام پویای محیطی و برنامه‌ریزی سناریو برای شناسایی و درک مسائل نوظهور.</p> <p>۳. اثرپذیری فرهنگی به‌نسبت تأثیر مقررات و طراحی تنظیمگری در جوامع محروم.</p>	<p>۱. درک شرایط متغیر خارجی و نیازهای اجتماعی، اقتصادی و محیطی در حال تحول</p> <p>نیاز عمومی</p>
<p>۱. کاوش طیف وسیعی از انواع مداخلات تنظیمگری.</p> <p>۲. کسب تجارب قبل از این‌که قوانین آزمایشی را به شکل گسترده‌تر اعمال کنید.</p> <p>۳. گنجاندن انعطاف‌پذیری در مقررات در صورت لزوم.</p>	<p>۲. تفکر یکپارچه در مورد چگونگی دستیابی به بهترین اهداف تنظیمگری</p>
<p>۱. استفاده از فرصت‌هایی که فناوری‌های دیجیتال و کلان‌داده‌ها برای توسعه معیارها ارائه داده‌اند و درعین حال تمرکز بر رویکردهای تنظیمگری نوآورانه‌تر و نتیجه‌گرا.</p> <p>۲. انجام آزمایش، تست و امتحان بیشتر برای تحریک نوآوری تحت نظارت تنظیمگری.</p> <p>۳. نوآوری برای ارائه سازوکارهای سازگاری تنظیمگری کاربرپسند.</p>	<p>۳. ترکیب روش‌های نوآورانه به‌منظور رفع نیازهای اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی</p> <p>طراحی تنظیمگری</p>
<p>۱. مشارکت فعالانه ذی‌نفعان در مرحله طراحی مقررات.</p> <p>۲. تقویت همکاری بین نهادهای تنظیمگری مستقل برای اطمینان از مجموعه‌ای دقیق و مختصر از قوانین.</p>	<p>۴. همکاری در مراحل اولیه و در طول مسیر توسعه مقررات</p>
<p>۱. تشکیل تیم‌های توانمند، بسیار ماهر و چندتخصصه^۱ با مهارت‌ها و منابع لازم برای تکمیل مأموریت تنظیمگری.</p> <p>۲. بیان واضح پیامد مدنظر و ترسیم فرایند کسب‌وکار برای درک روش لازم در فرایند کار.</p> <p>۳. مدیریت و بهبود فرایندها براساس درس‌های آموخته‌شده؛ به‌طوری‌که انعطاف‌پذیر و پاسخ‌گو به تیم باشد.</p>	<p>۵. تشکیل تیم‌های کوچک و درعین حال فراگیر برای مدیریت فرایند توسعه تنظیمگری</p>
<p>۱. استفاده از زبان ساده.</p> <p>۲. پذیرش وظایف برای مدیریت و اطلاع‌رسانی کار تیمی.</p> <p>۳. به‌روزرسانی منظم دستور کار تنظیمگری یک نهاد تنظیمگری.</p>	<p>۶. مشاهده کار و گردش کار با تدوین مقررات</p>
<p>۱. استفاده از ابزارهای مبتنی بر هوش مصنوعی مانند پردازش زبان طبیعی برای پردازش سریع حجم فراوانی از اطلاعات و تجزیه‌وتحلیل اطلاعات در حال تکامل.</p> <p>۲. استفاده از ابزارهایی مانند فناوری‌های دیجیتال/ امضای الکترونیکی برای پشتیبانی از امضاها در طول فرایند نوشتن قوانین و فرایند انطباق ناشی از آن.</p> <p>۳. سرمایه‌گذاری بر راهبردهای نوسازی شرکت برای تقویت سیستم‌های قدیمی یا جایگزینی سیستم‌های قدیمی با فناوری مدرن.</p> <p>۴. استفاده از پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی برای دسترسی به مخاطبان گسترده‌تر، در صورت لزوم.</p>	<p>۷. خودکارسازی فرایندها و استفاده از ابزارهای فناوری‌های نوین</p> <p>فرایندهای داخلی</p>
<p>۱. تعیین محل‌هایی که نهاد تنظیمگری در آن‌ها اختیار انجام پردازش موازی فعالیت‌های داخلی خود را دارد.</p> <p>۲. تعیین ترتیب انجام مراحل تا بهترین نتیجه را با بیشترین کارآمدی و اثربخشی به‌دست آورد.</p>	<p>۸. پردازش موازی فعالیت‌ها</p>
<p>۱. جمع‌آوری بازخورد در مورد مقررات جاری به‌منظور شناسایی درس‌های آموخته‌شده و اطلاع‌رسانی در مورد توسعه آینده.</p> <p>۲. ایجاد چرخه‌های ارزیابی تطبیقی، تکرارپذیر و انعطاف‌پذیر.</p> <p>۳. اتخاذ راهبردهای ارزیابی مانند اهداف و نتایج کلیدی یا معیارهای هدف-سؤال برای پیشبرد بهبود.</p>	<p>۹. تقویت یادگیری مستمر در مورد تأثیرات تنظیمگری و فرایندهای داخلی</p> <p>یادگیری مستمر</p>

1. cross-functional teams

۶. رویکردهای مدیریت تنظیمگری به منظور اطمینان از مناسب بودن مقررات برای آینده

در جدول ۲، فهرستی از رویکردهای مدیریت تنظیمگری به منظور اطمینان از مناسب بودن مقررات برای آینده ارائه شده است.

جدول ۲: رویکردهای مدیریت تنظیمگری به منظور اطمینان از مناسب بودن مقررات برای آینده (OECD, 2022)

۱. توسعه چرخه‌های ارزیابی انطباقی‌تر، تکرارپذیرتر و انعطاف‌پذیرتر، همراه با سرمایه‌گذاری بر روی راه‌حل‌های فناورانه برای بهبود کیفیت شواهد.
۲. خلق سازوکارهایی برای مشارکت عمومی و ذی‌نفعان، از جمله شهروندان و شرکت‌های نوآورانه کوچک، از مراحل اولیه و در طول چرخه سیاست‌گذاری برای افزایش شفافیت، اعتماد و سرمایه‌گذاری روی منابع مختلف تخصص.
۳. در نظر گرفتن اکوسیستم نوآوری بین‌المللی برای استفاده از مرتبط‌ترین شواهد و رویکردهای تنظیمگری.
۴. تقویت همکاری‌های تنظیمگری در میان نهادهای سیاست‌گذاری و تنظیمگری و همچنین بین سطوح ملی و زیرملی دولت.
۵. افزایش همکاری‌های تنظیمگری دوجانبه، منطقه‌ای و چندجانبه برای پرداختن به پیامدهای سیاست‌های فرامرزی نوآوری.
۶. سازگاری چارچوب‌های حاکمیتی و رویکردهای تنظیمگری به گونه‌ای که آینده‌نگر باشند.
۷. توسعه رویکردهای تنظیمگری نتیجه‌گرا برای فعال کردن نوآوری به منظور رشد با استفاده از فرصت‌هایی که فناوری‌های دیجیتال و داده‌های (کلان) ارائه داده‌اند.
۸. استفاده از فرصت‌هایی که رویکردهای غیرالزام‌آور قانونی ارائه داده‌اند، چه به منزله جایگزین و چه به منزله مکمل سایر ابزارهای تنظیمگری.
۹. امکان آزمایش بیشتر برای تحریک نوآوری تحت نظارت تنظیمگری.
۱۰. تطبیق راهبردها و فعالیت‌های اجرایی تنظیمگری برای ارتقای سازگاری، کمک به نوآوران برای هدایت محیط تنظیمگری و حمایت از حفاظت عمومی، از جمله در سراسر حوزه‌های قضایی.

۷. تنظیمگری چابک در جهان و ایران

با توجه به تحولات دگرگون‌ساز اقتصادی و فناوری، کشورها رویکردهای جدیدی را برای تعریف دستور کار سیاست‌های دیجیتال به کار می‌بندند. گروه محدودی از کشورها برای تدوین راهبردهای سیاست خارجی دیجیتال گردهم آمده‌اند تا ضمن همگامی با روند سریع تحول دیجیتال، رویکرد ملی جدیدی را برای برخورد با مسائل دیجیتال در سیاست‌های خارجی تعریف کنند. کشورهای کانادا، دانمارک، ایتالیا، ژاپن، سنگاپور، امارات متحده عربی و انگلستان یک شبکه همکاری تنظیمگری میان کشوری به نام «ملت‌های چابک»^۱ راه‌اندازی کرده‌اند که OECD پشتیبانی‌اش می‌کند و هدف اصلی آن کمک به نوآوران در بهره‌برداری از قوانین و مقررات پیچیده، و گسترش نوآوری در بازارهای دیجیتال و سایر بازارهای نوظهور در عین محافظت از شهروندان و محیط است.^۲

کشور عربستان سعودی با توجه به پیشرفت‌های مداوم در همکاری‌های تنظیمگری و تحول دیجیتال طبق رتبه‌بندی بنچمارک ۲۰۲۱ آی‌تی‌یو به وضعیت تنظیمگری نسل پنج رسیده است که به معنی رویکردی همکارانه در تنظیمگری است. یکی از الزامات حیاتی تنظیمگری همکارانه نسل پنجم، سازمان‌دهی حاکمیتی و تنظیمگری چابک برای بهبود کارایی، اثرگذاری و سرعت تصمیم‌گیری است. این امر به معنی برقراری پیوندهای شفاف‌تر بین تصمیم‌گیری‌های سیاستی، پیاده‌سازی و نظریات بر عملکرد است. برای دستیابی به این اهداف، کمیسیون ارتباطات، فضا و فناوری^۳ عربستان (CITC) سیاست‌هایی برای ارتقای امنیت سایبری و به‌کارگیری فناوری‌های نوظهور در پیش گرفته و نیز به دنبال اعمال چهارچوب تنظیمگری چابک و همکارانه است که کارایی سازمانی و پذیرش تنظیمگری را افزایش دهد. نهاد CITC عربستان علاوه بر توسعه روابط همکارانه و میان‌بخشی در سطح وزارتخانه‌ها و تنظیمگرها، براساس چشم‌انداز ۲۰۲۳ این کشور، از ابزارهای گوناگون تنظیمگری برای

1. Agile Nations

2. Policy and regulation to spur digital transformation, Global Digital Regulatory Outlook, 2023

3. The Communications, Space and Technology Commission (CITC)

ارتقای اقتصاد دیجیتال و تحول دیجیتال استفاده می‌کند تا تنظیمگری ارائه شده در این کشور چابک و انگیزه‌محور و نوآورانه باشد.^۱ عربستان از طریق برنامه‌های مشاوره‌ای جامع و رویکردهای تنظیمگری مشارکتی، مجوزهای موقت و سندباکس‌های تنظیمگری به پیاده‌سازی تنظیمگری چابک پرداخته است.^۲

کشور برزیل نیز سیاست‌گذاری و تنظیمگری چابک و یکپارچه در تمامی بخش‌های اقتصادی و دولتی را در دستور کار خود قرار داده است. این روند براساس مشاوره و همکاری‌های خروجی محور است. این کشور برای پیاده‌سازی تنظیمگری چابک از پلتفرم پارتیسیپا مایس برزیل^۳ استفاده می‌کند؛ هرچند طبق ارزیابی سازمان توسعه همکاری‌های اقتصادی هنوز از همه قابلیت‌های این پلتفرم از جمله گرفتن بازخورد و مشاوره با ذی‌نفعان استفاده نمی‌شود؛ در نتیجه تنظیمگری چابک هنوز به صورت مؤثر و کامل در این کشور محقق نشده است.^۴

همچنین کشور مصر در حال حاضر با استفاده از ابزارهای توسعه دیجیتال تنظیمگری نسل پنجم و نظام تنظیمگری دیجیتالی، که براساس اصول همکارانه و چابک ساخته شده، در سطوح پیشرفته تحول دیجیتال به پیشرفت‌های چشمگیری دست یافته است. تمرکز این کشور بیشتر بر توسعه فرایندهای مشاوره‌ای و افزایش تمرکز بر فرایندهای تنظیمگری چابک و ساده‌سازی شده است.^۵

در خصوص تعیین وضعیت تنظیمگری در ایران، نخست باید توجه داشت که نیازمندی‌های اساسی پیاده‌سازی تنظیمگری چابک عبارت‌اند از: مشاوره و تعامل با ذی‌نفعان، تنظیمگری همکارانه، استفاده از رویکردهای تنظیمگری مشارکتی، مجوزهای موقت و سندباکس‌های تنظیمگری است. همچنین تنظیمگری چابک و تنظیمگری نسل پنجم به صورت نزدیک لازم و ملزوم‌اند؛ بنابراین در صورتی که کشوری قصد پیاده‌سازی تنظیمگری چابک را داشته باشد لازم است که تنظیمگری نسل پنجم در این کشور تحقق یافته باشد. بدین ترتیب، با وجودی که کشور ما در مسیر تحقق تنظیمگری نسل پنجم و چابک است، با توجه به وضعیت جاری تنظیمگری، هنوز به این مهم دست نیافته است.

۸. چهارچوب تنظیمگری چابک

با توجه به یافته‌ها و مطالب عنوان شده در این مقاله، چهارچوب تنظیمگری چابک پیشنهادی مطابق نمودار ۴ ارائه می‌شود. اساسی‌ترین وجه این چارچوب، رعایت اصول کلیدی نه‌گانه چابک می‌باشد. همان‌طور که قبلاً مطرح گردید، این اصول عبارتند از: درک شرایط متغیر خارجی و نیازهای اجتماعی، اقتصادی و محیطی در حال تحول که تحت عنوان کلان رعایت نیاز عمومی قرار می‌گیرد؛ تفکر یکپارچه در مورد چگونگی دستیابی به بهترین اهداف تنظیمگری، ترکیب روش‌های نوآورانه به منظور رفع نیازهای اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی، و همکاری در مراحل اولیه و در طول مسیر توسعه مقررات که تحت عنوان کلان طراحی تنظیمگری قرار می‌گیرد؛ ایجاد تیم‌های کوچک و فراگیر برای مدیریت فرآیند توسعه تنظیمگری، مشاهده کار و گردش کار با تدوین مقررات، خودکارسازی فرایندها و استفاده از ابزارهای فناوری‌های نوین پردازش موازی فعالیت‌ها، که تحت عنوان کلان چابک‌سازی فرایندهای داخلی قرار می‌گیرند، و تقویت یادگیری مستمر درباره تأثیرات تنظیمگری و فرایندهای داخلی که تحت عنوان کلان یادگیری مستمر قرار می‌گیرند.

همچنین مشخصه‌های رویکرد تنظیمگری چابک از جمله مقررات متمرکز بر نتیجه، مقررات متمرکز بر داده و پیوستگی و انسجام مقررات در این چهارچوب لحاظ شده است. با توجه به اهمیت حکمرانی چابک، ابزارهایی مانند آزمایشگاه‌های سیاست‌گذاری و سندباکس‌های تنظیمگری نیز باید در این چهارچوب در نظر گرفته شوند.

1. Outlook Global Digital Regulatory, 2023. Policy and regulation to spur digital transformation. [https://www.itu.int/pub/D-PREF-](https://www.itu.int/pub/D-PREF-BB.REG_OUT01-2023/en)

BB.REG_OUT01-2023/en

2. Country review: Saudi Arabia's digital transformation and collaborative regulation, ITU, 2022. [https://www.itu.int/hub/publication/d-](https://www.itu.int/hub/publication/d-them-31-2023-01/)

them-31-2023-01/

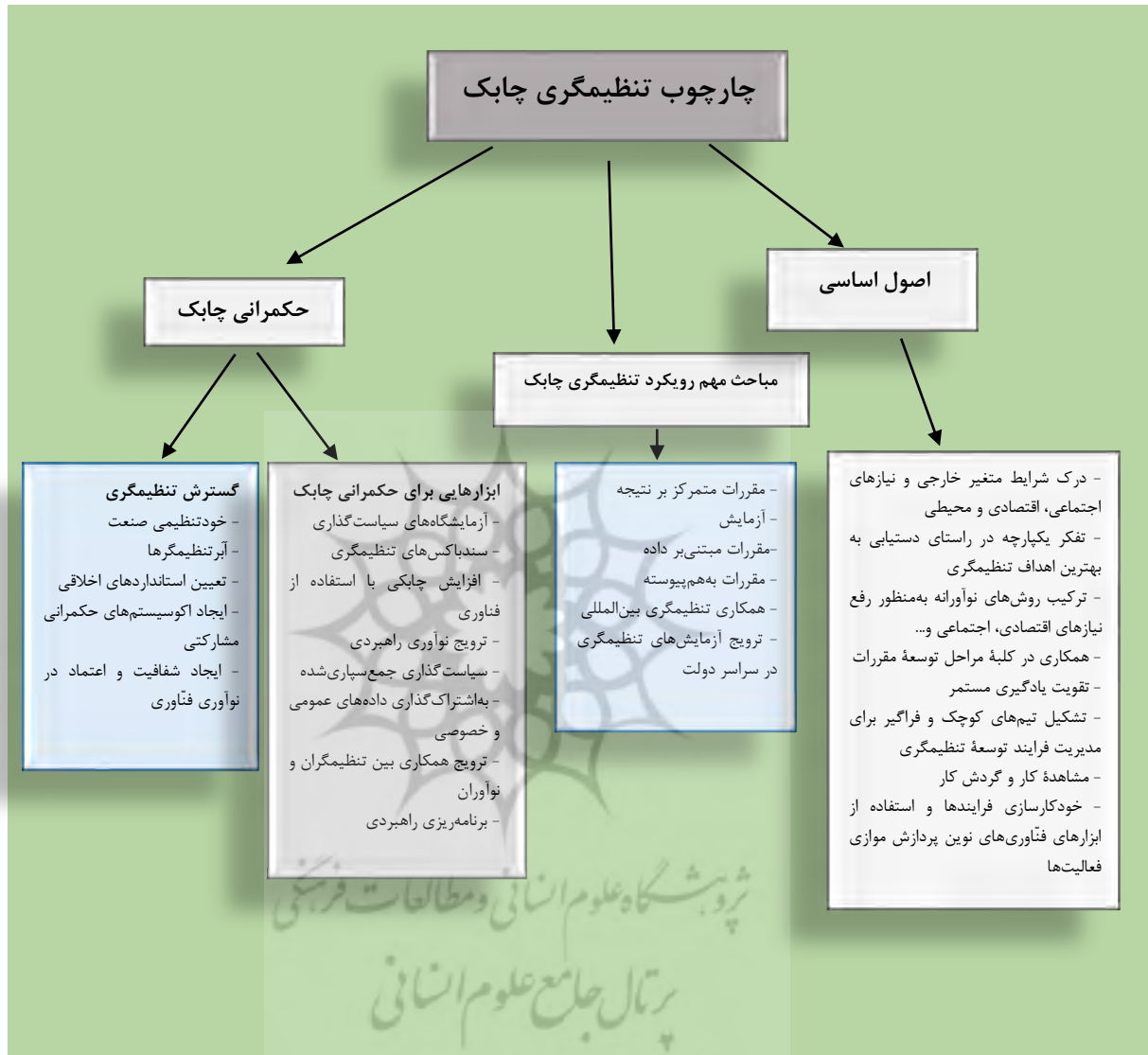
3. Participa Mais Brasil

4. Brazil country review: regulation in the digital transformation, 2023, ITU. [https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/pref/D-PREF-THEM.31-](https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/pref/D-PREF-THEM.31-2023-PDF-E.pdf)

2023-PDF-E.pdf

5. Egypt's digital transformation and collaborative regulation (2023). ITU. [https://www.itu.int/pub/D-PREF-THEM.30-01-2023.](https://www.itu.int/pub/D-PREF-THEM.30-01-2023)

همچنین از آنجاکه با ظهور فناوری‌های جدید در انقلاب صنعتی چهارم دولت دیگر قادر نیست به تنهایی در این حوزه به حد کافی حکمرانی کند، لازم است از الگوها و رویکردهایی جدید در راستای حکمرانی مشارکتی دولتی - خصوصی استفاده کند. استفاده از خودتنظیمی صنعت، ایجاد شفافیت و اعتماد، و نقش ابرتنظیمگرها در راستای توسعه و گسترش تنظیمگری باید مدنظر قرار گیرد.

نمودار ۴: چهارچوب پیشنهادی تنظیمگری چابک

نتیجه‌گیری

صرف‌نظر از تفاوت‌های فرهنگی، جغرافیایی یا اقتصادی، استفاده و اشاعه فناوری‌های پیشرفته در حال تغییر شیوه زندگی، کار و تعامل ما به مانند شهروندان جهانی است. فقط از طریق اقدام جمعی و مشارکتی، رهبری مسئول و پاسخ‌گو، و پذیرش است که سیاست‌گذاران می‌توانند با تلاش مشترک، راه مثبتی را برای حکمرانی عمومی در پیش گیرند. همه ذی‌نفعان باید بخشی از گفتمانی جهانی درمورد راه‌حل‌ها باشند. حکمرانی چابک و به تبع آن، تنظیمگری چابک ابزاری هستند برای کمک به شهروندان، شرکت‌ها و سیاست‌گذاران با هدف خلق الگوی جدید حکمرانی

عمومی برای انقلاب صنعتی چهارم، الگویی که به دنبال تضمین سازگاری، انسان محور بودن، فراگیر و پایدار بودن سیاست هاست. بدین ترتیب، سیاست‌ها برای فناوری‌های جدید از طریق یک فرایند مشارکتی توسعه خواهند یافت.

مقررات چابک برای تحول و اقتصاد دیجیتال^۱ طراحی شده است؛ زیرا پیچیدگی بازارهای زیست‌بوم اقتصاد دیجیتال عدم قطعیت تنظیمگری را بالا می‌برد و تغییرات سریع موجب می‌شوند قوانین و مقررات به سرعت منسوخ و بلااستفاده شوند. همچنین زیست‌بوم‌های اقتصاد دیجیتال مرتبط تمایل دارند از مرزهای ملی یا حوزه قضایی عبور کنند و بنابراین به رویکردهای حاکمیتی هماهنگ نیاز دارند. در تنظیمگری چابک، تنظیمگرها باید با نوآوران همراه شوند و همچنین تنظیمگرها با هم همکاری ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی داشته باشند.

از سویی ارتقای مهارت تنظیمگرها - افراد، فرایندها و دستگاه‌های آن‌ها - در عصر جدید مقررات چابک ضروری خواهد بود. در تنظیمگری چابک، باید چرخه‌های ارزیابی انطباقی تر، تکرارپذیرتر و انعطاف‌پذیرتر توسعه یابد و در همان حال، سرمایه‌گذاری بر روی راه‌حل‌های فناوریانه انجام شود. از سوی دیگر، لازم است از ابزارهای مدیریت تنظیمگری به شیوه‌ای چابک و یکپارچه برای اطلاع از فرایند یادگیری و سازگاری مستمر در طول چرخه سیاست استفاده شود و رویکردها و سازوکارهایی برای بازنگری‌های قبلی مقررات به منظور کمک به رفع نیازهای ناشی از نوآوری سریع و پویا ایجاد شود. همچنین، باید از منابع داده جدید و نظارت مستمر برای درک بهتر تأثیرات مقررات و در نتیجه تولید ارزیابی‌های گسترده‌تر، اطمینان‌بخش‌تر و به موقع از تأثیرات مقررات استفاده شود و برای مشارکت عمومی و دخالت ذی‌نفعان - از جمله شهروندان و شرکت‌های نوآورانه کوچک - سازوکارهایی از مراحل اولیه و در طول چرخه سیاست‌گذاری به منظور افزایش شفافیت، اعتمادپذیری و سرمایه‌گذاری بر منابع مختلف تخصص ایجاد شود. در نهایت، برای اطمینان از تأثیرگذاری تلاش‌های قانونی در حفظ حقوق مصرف‌کنندگان باید دائم پایش و ارزیابی انجام شود.

از آنجاکه اقتصاد دیجیتال ماهیت بین‌بخشی دارد، ترویج یک رویکرد کلی دولتی برای وضع قوانین با هماهنگی مؤثر در سراسر حوزه‌های سیاستی و بین سطوح ملی و زیرملی دولت مهم‌تر از همیشه است تا امکان به اشتراک‌گذاری مؤثر داده‌ها و اطلاعات و ارتقای همکاری تنظیمگری بین سطوح بین‌المللی، ملی و زیرملی برای شناسایی مسائل تنظیمگری بین‌بخشی و اطمینان از انسجام میان رویکردهای تنظیمگری مختلف (از جمله در طول زنجیره ارزش) فراهم آمده و شکاف‌ها، هم‌پوشانی‌ها، و موانع برای هماهنگی مؤثر در تمامی سطوح دولت را شناسایی و مطابق با آن سازوکارهای هماهنگی مرتبط ایجاد شود. همچنین لازم است رویکردهای تنظیمگری مشترک مانند سند باکس‌های تنظیمگری بین‌بخشی در وزارتخانه‌ها و سازمان‌ها اتخاذ شود و رویکردهای رایج برای مقررات مبتنی بر داده‌ها حمایت شوند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- رفسنجانی‌نژاد، سیما (۱۳۹۸). بازطراحی نظام حکمرانی و تنظیمگری در ایران براساس الزامات انقلاب چهارم صنعتی. اولین کنفرانس بین‌المللی مدیریت دانش، بلاکچین و اقتصاد. تهران.
- طباطبائی‌ان، سید حبیب‌الله، حنفی‌زاده، پیام، حاجی میرزائی، حامد و صفوی جهرمی، گلایول (۱۳۹۹). شناسایی چالش‌ها و کاستی‌های موجود در مسیر سیاست‌گذاری برای توسعه صنعت محتوای دیجیتال در ایران. فصل‌نامه مدیریت توسعه فناوری، ۸(۴)، ۸۱-۱۰۶.
<https://doi.org/10.22104/JTDM.2021.4510.2647>
- DeSeve, G. E. (2022). Agile Regulation Gateway to the Future: A New Framework.
<https://www.businessofgovernment.org/blog/agile-regulation-gateway-future-new-framework>
- Desjardins, D. (2021). Unpacking the OECD Recommendation on Agile Regulatory Governance.
<https://www.oecd.org/mcm/Recommendation-for-Agile-Regulatory-Governance-to-Harness-Innovation.pdf>
- Hernández, G., & Amaral, M. (2022). Case studies on agile regulatory governance to harness innovation: Civilian drones and bio-solutions. Paris. <https://doi.org/10.1787/0fa5e0e6-en>
- Houlin, Z. (2020). Fit-for-purpose: Why 5th-generation regulation is an essential ingredient of digital transformation. *ITU News MAGAZINE- Regulation for digital transformation*. 04.
https://www.itu.int/en/itu/news/Documents/2020/2020-04/2020_ITUNews04-en.pdf
- Njoroge, P. (2021). Agile Regulation for Digital Transformation (A. Reg4DT). Governor of the Central Bank of Kenya.
https://www.centralbank.go.ke/uploads/speeches/287741311_Remarks%20by%20the%20Governor%20-World%20Bank%20Agile%20Regulation%20for%20Digital%20Transformation.pdf
- OECD (2021). G20 survey on Agile approaches to the regulatory governance of innovation.
<https://doi.org/10.1787/f161916d-en>
- OECD (2022). Practical guidance on agile regulatory governance to harness innovation.
<https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/669/9110a3d9-3bab-48ca-9f1f-4ab6f2201ad9.pdf>
- World Economic Forum (2018). Agile Governance: Reimagining Policy-making in the Fourth Industrial Revolution, White Paper. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Agile_Governance_Reimagining_Policy-making_4IR_report.pdf
- World Economic Forum (2020). Agile Regulation for the Fourth Industrial Revolution A Toolkit for Regulators.
<https://www.weforum.org/about/agile-regulation-for-the-fourth-industrial-revolution-a-toolkit-for-regulators>